

**AUREL
BARANGA**

Romantismul epocii noastre

Documentele ce urmează a fi supuse dezbaterii celui mai înalt for al comuniștilor, Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, nu constituie doar o uriașă și fundamentală carte politică, economică și socială a României prezente și viitoare, ci și un statut de morală și civilizație menit să prefigureze chipul spiritual al țării noastre și al omului, ce va munci și crea în perimetrul nostru geografic în jurul anului 2000.

Așa cum a afirmat de nenumărate ori secretarul general al partidului, Nicolae Ceaușescu, scopul suprem al vastei mobilizări de energii ce se consumă între fruntariile patriei, în toate domeniile de activitate, este crearea unui tip de om cu o psihologie și o etică superioară, făurirea unei umanități eliberată de poverile sufletești ale trecutului.

Conceptul de om nou presupune o mutație calitativă esențială. Nu e vorba doar de o ființă îmbogățită în plan material și spiritual, presupune afirmarea în planul tuturor relațiilor omenești, a unui nou mod de a gândi și de a acționa, un comportament de infinite reacții inedite, sprijinite pe o filozofie superioară, pe o înțelegere infinit mai profundă a lumii și a vieții, pe un sistem de raporturi omenești de o plurală diversificare într-un cuvânt, pe o nouă fundamentare a relațiilor dintre om și societate.

Omului înstrăinat de el însuși și de lume, societatea socialistă multilateral dezvoltată

și societatea comunistă de mîine, va trebui să-i opună o ființă umană liberă de prejudecăți, eresuri, egoisme meschine și particulare, cupidități ancestrale, practici dolosive, egolatrii monstruoase, bagaj negativ multimilenar purtat de biata ființă umană ca o povară strivitoare de-a lungul unei istorii de-atîtea ori nedrepte. Unei umanități somnambulice, demisionară în fața înaltelor idealuri, societatea socialistă va trebui să-i opună o umanitate lucidă, conștientă, bărbătească și decisă să schimbe fundamental datele naturii. Omul nu este doar singura ființă capabilă să elaboreze un proiect, ci și singura ființă în stare să-l transforme într-o realitate și să dea corp concret viselor de mai bine nutrite de omenire veacuri de-a rîndul. Cuvînt și faptă, iată cele două categorii ale spiritului sortite să iasă dintr-un ireductibil antagonism, contopite printr-o îndrăznită angajare de energii creatoare într-o sinteză de o cuceritoare speranță.

La lumina acestei perspective de o fascinată atracție, rolul culturii sporește nemăsurat. Din armă chemată să îmbogățească universul spiritual al ființei umane, cultura se transformă ea însăși într-o pîrghie esențială a unui mecanism de o irezistibilă forță, obligată să declanșeze resorturi vizibile sau tainice, evidente sau secrete, chemate să edifice o nouă psihologie și o nouă morală.

Într-un moment în care în atîtea locuri ale lumii se constată, și pe temeiul unor date evidente, intrarea artei într-un con de umbră, în clipa în care rolul literaturii începe să fie negat, redus la o poziție subalternă și îngăduită, sîntem obligați să constatăm, la lampa uriașelor transformări ce au loc în țara noastră și a celor ce vor veni în anii viitori, că rolul artei și literaturii va crește la proporții azi nebănuite, dacă arta noastră și literatura pe care o facem și o vor scrie urmașii noștri, se va plasa la înălțimea exigențelor unui timp nemăsurat în pretențiile sale firești.

Teatrul a fost de la primii săi pași o tribună activă de la înălțimea căreia au răsunat chemări înflăcărâte spre realizarea unor lumi mai bune și mai drepte.

Dramaturgia originală românească se bucură de un epolet de glorie: a fost de la începuturile ei umile, o literatură angajată, militantă și activă, pusă fără ezitare în serviciul unor cauze înalte. Ne stă drept mărturie teatrul modest al lui Alecsandri, acest ilustru începător al dramaturgiei noastre originale, în scrisul căruia descifrăm însă, împotriva atîtor inocențe, un elan creator irezistibil și o orientare filozofică sigură pentru depășirea unor stări de înapoiere spirituală, evidente, în epoca sa.

Fascinanta apariție din jurul anului 1880 a lui Caragiale rămîne una dintre cele mai seducătoare euceriri ale literelor românești, cu implicații nebănuite în ulterioara desfășurare a literaturii noastre dramatice, și asta pentru că genialul autor al *Scrisorii pierdute* nu e doar unul din cei mai mari come-

diografi ai lumii, artist de o neîntrecută subtilitate și perfecție a formei, dar pentru că I. L. Caragiale deschide cu întreg teatrul său drumul cutezător al unei literaturi militante, de virulență și actualitatea pamfletului.

Pe temeliile unei asemenea tradiții, era firesc ca teatrul dintre cele două războaie să fie, în continuare, un teatru politic, servit de o dramaturgie generoasă și umanistă. De numele lui Victor Eftimiu, Camil Petrescu, Tudor Mușatescu, Alexandru Kirilescu sau Mihail Sebastian, sînt legate opere în care sînt slujite cu fidelitate și consecvență, superioare năzuințe umaniste.

Era deci mai mult decît necesar, devenea obligatoriu, se impunea ca un comandament moral și estetic esențial, ca dramaturgia epocii socialiste să încerce urcarea unei noi trepte, pe drumul tăiat cu atîta osîrdie de înaintași.

N-avem cutezanța emiterii unor judecăți de valoare, nu năzuim la stabilirea unor ierarhii estetice, ne mulțumim să constatăm că dramaturgia originală a ultimelor trei decenii și-a făcut datoria, în măsura în care și-a propus să fie o oglindă fidelă a vremurilor de adînci prefaceri pe care le trăim.

Documentele de partid supuse conștiințelor noastre, ne fac dovada însă, că o simplă oglindire, o simplă reflectare, fie și superior organizată, începe să fie insuficientă în raport cu rolul teatrului și cu pretențiile justificate ale oamenilor.

Încep să descifrez în cerințele spectatoriilor noștri, o îndrituită chemare la o schimbare calitativă: omul din stal nu mai este mulțumit să se *recunoască* în eroii prezențați pe scenă, face un apel la sensibilitatea și simțul de previziune al poetului dramatic, ca să-i înfățișeze în chip veridic și convingător, felul cum va arăta într-un viitor pe care nu-l consideră utopic îndepărtat, ci transformat cu fiecare clipă ce trece într-un prezent viu, imediat și concret. Spectatorul vrea să se *cunoască*, să se descopere lui însuși prin intermediul operei dramatice.

A fost un moment în istoria gîndirii umane — ne referim la începuturile ei deopotrivă inocente dar și fructuoase — cînd știința și literatura se confundau. Au urmat epoci lungi și controversate cînd cele două

năzuinți ale spiritului s-au dezvoltat paralel și nu rareori divergent.

Începem să întrezărim necesitatea ca literatura să redevină o știință de orgoliile celor exacte. Pentru ca teatru să aspire la o asemenea mândrie, trebuie ca poetul dramatic să înceteze să fie doar un martor, fie și atent, fie și interesat, al episoadelor vieții, încep să intuiesc obligația lui primordială de a trăi procesele vieții din *perspectiva constructorului*.

Devine limpede că nu mai este vorba doar de o „*trăire*” și „*redare*” fidelă a actualității, se înscrie pe agenda urgentă a îndelungurii noastre, sarcina covârșitoare de a transforma fiecare replică scrisă într-o inițiativă, temerară și eficientă, de schimbare a acestei actualități, de transformare revoluționară a unei lumi în mijlocul căreia trăim, nu ca niște grefieri obiectivi, dar ca niște militanți ai unui front în permanentă înaintare.

„Cunoașterea vieții” — această etern invocată necesitate — își dobîndește la lampa noilor noastre sarcini, o inedită funcție. Nu poate fi vorba de o cunoaștere *informativă*, oricît de complectă și de minuțioasă ar fi o asemenea cercetare. Oricînd un sociolog inspirat și conștiincios ar putea-o realiza, cu mijloacele sale de investigație specializate și științifice, mai bine decît noi.

La lumina Documentelor invocate, cunoașterea vieții se pune în noi termeni: în termenii unei participări active, neobosite, îndrăznețe la toate frământările vieții, ciocniri și convulsii pe care poetul dramatic e obligat să le descopere înaintea oricui cu simțul de exactitate al savantului și cu răs-punderea strategului.

A fost o epocă în istoria culturii cînd poetul era asimilat cu taumaturgul și cu magul cetății. Începe să devină o sarcină a poetului contemporan, de a deplasa darurile sale de profeție din domeniul incertitudinii și al presimțirii, în zona intuiției științifice și de anticipație.

Descifrez în această capacitate a scriitorului de teatru, forța lui, eficiență și directă, de a transforma viitorul într-un prezent contingent, cu implicații dintre cele mai fertile în domeniul conceptelor estetice. Curentul romantic a fost grevat de un gust nediferențiat pentru o idee a unui grandios și sublim incert. Romantismul epocii noastre dă plauzibilitate grandiosului și fără a-i coborî proporțiile o accesibilitate umană sublimului.

Scrutată dintr-un asemenea unghi, mai e necesar să amintim că toate porțile tuturor modalităților de expresie ale artei sînt deschise și că perfecționarea discursului poetic devine imperios necesar?

Documentele supuse dezbaterii celui de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român, somează conștiințele noastre la un examen responsabil și plin de gravitate.

Întrebarea care ni se pune cu stringență și severitate este una singură: vom reuși să ne ridicăm prin scrisul nostru la înălțimea țelurilor pe care și le asumă un întreg popor nebiruit, în aspirațiile și deciziile sale de luptă?

Dacă vom izbuti — și trebuie să izbutim — ne vom justifica nădejțile puse în îndelungurii noastre care, abia de acum înainte, capătă, prin chemarea vremurilor, un nobil, viu și mult îndrituit scop.